

ΙΟΣ ΧΑΡΙΔΑΟΥ ΤΡΙΚΟΥΠΗ — βίος με- γάλου ἀνδρός.

Ἀνὴρ ἐξοχος! Τὸ διακηρύττουσιν ὅσοι ποτὲ τὸν ἐπλησίασαν, ὅσοι συνειργάστησαν μετ' αὐτοῦ. Ἀδιάφορον ἂν εἰλικρινῶς ἦ δι' ἴδια συμφέροντα. Τὸ ὁμολογοῦν ὅσοι τὸν ἐπολέμησαν ζῶντα — τινὲς μάλιστα καὶ νεκρὸν —, ὅσοι ἐζήτησαν τὴν ἐξόντωσίν του. Κυροῦν τὸν χαρακτηρισμὸν αὐτὸν οἱ μακρὰν τοῦ ἰδικοῦ μας μικροκόσμου ἐπιφανεῖς τῶν ἄλλων Κρατῶν ἄνδρες, οἱ ὡς ἐκεῖνος, ἰσχυροὶ καὶ μεγάλοι. Τέλος, τὴν ἔκτακτον πολιτικὴν τοῦ ἀνδρὸς ἰδιο-

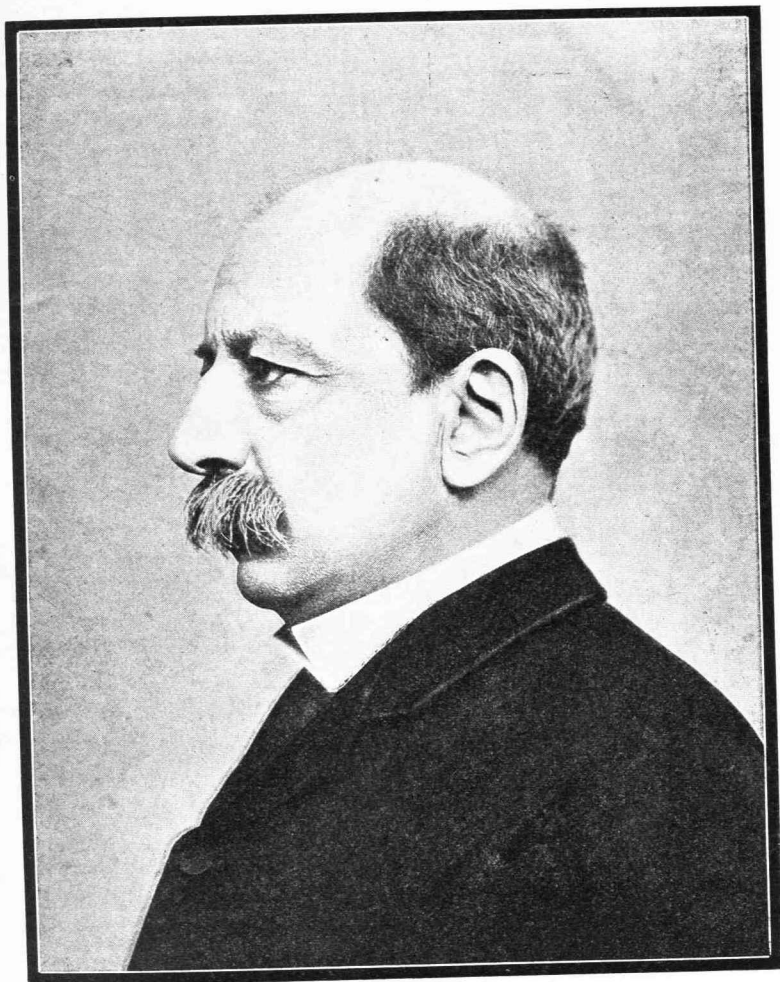
φυΐαν ἐξαγγέλουσιν, καὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τὸ σθένος μαρτυροῦν οἱ βαθεῖς καὶ ἀναμυχλευταὶ ὀφθαλμοὶ ἐκεῖνοι, τὸ εὐρὺ καὶ ἀναπεπταμένον εἰς πᾶσαν τιμίαν καὶ εὐγενῆ σκέψιν μέτωπόν του, οἱ ἄδρῳ χαρακτῆρες τοῦ προσώπου, οἱ μῦς οἱ χαλύβδινοι, ἡ χροιά ἡ συννεφώδης, οἱ τρόποι οἱ ἀλύγιστοι, αἱ ἀγορεύσεις του αἱ σθεναραί, αὐτοὶ οἱ ἔπαινοί του οἱ βραχύλογοι, αὐτοὶ οἱ φόγοι του οἱ καυστικοί, αὐτὰ τὰ σκώμματα του τὰ χαρίεντα, αὐτὴ ἡ φυὴ τοῦ σώματος, ὁ πολιτικός του βίος, ὁ ἀτομικός, ὁ θάνατός του αὐτός!

Ὅλα μίαν ἀφίνουσι φωνήν, μίαν ἐξαγγέλλουσιν ἀλήθειαν, ὅτι ἦτο ἀνὴρ μεγαλειοβόλος, ἀνὴρ θυσιάζων τὸ ἐγὼ του πρὸ τοῦ βωμοῦ τῆς Πατρίδος, ἀνὴρ πρόθυμος νὰ ὑποστῇ μαρτύριον χάριν μιᾶς ιδέας, ἀνὴρ ὅμοιον τοῦ ὁποῦν ἡ Ἑλλάς θὰ ὀνειροπολῇ ἐπὶ αἰῶνα!

* *

Ὁ Τρικoupης δὲν ἦτο — ὅπως ἄλλοι — δημιουργήμα τῶν περιστάσεων καὶ τῆς καιροσκοπείας. Ἡ πρώτη ἐμφάνισίς του ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς, αἰφνιδικὰ καὶ ἀπτόμεος, εἶναι ἀποτέλεσμα αὐτενεργείας, προσωπικῆς ἀξίας, τόλμης. Οὐχὶ ἡ ἐποχὴ τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἀνέδειξε τὴν ἐποχὴν. Ἐν δημοσιογραφικὸν ἄρθρον του, τὸ ὁποῖον μόνον ἀνὴρ ἐρχόμενος ἐκ τῆς Ἀγγλίας, τῆς πατρίδος τοῦ καθαροῦ πολιτεύματος, ἤδυνάτο νὰ ἐμπνευσθῇ, ὑπῆρξεν ἀφορμὴ νὰ ὑψωθῇ εἰς τὴν κοινὴν προσοχὴν, καὶ ν' ἀκτινοβολήσῃ ἡ φυσιογνωμία αὐτοῦ. Ἐκτοτε ὡς κατακτητῆς ἠπλώσε τὴν στιβαρὰν χεῖρα ἐπὶ τὸ

πηδάλιον τοῦ ἀνεμεβλήτου σκάφους τῆς Πολιτείας, οὐχὶ ἀναρριχηθεὶς ἐπ' αὐτοῦ ἐξ εὐμενῶν περιστάσεων, ἀλλ' αὐτὸς ἐαυτὸν ἐπιβαλὼν, εἰς ἐποχὴν μάλιστα καθ' ἣν ἐπλημύρουν τὸ πολιτικὸν στερῶμα τῆς Ἑλ-

ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΤΠΗΣ

(Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὴν 11ην Ἰουλίου 1832 καὶ ἀπέθανεν ἐν Κάνναις τῆς Γαλλίας τὴν 30ὴν Μαρτίου 1896)

λάδος εἰ ἀστέρες, ὡς ὁ Βούλγαρος, ὁ Ζαΐμης, ὁ Δελνγεώργης, Κουμουνδοῦρος.

Τὰ ἔξοχα πλεονεκτήματα τοῦ νέου ἀνδρὸς ἐπεβλήθησαν. Ἀλλ' ἀπή-

τουν ἑδαφος γονιμώτερον, ἔκτασιν δράσεως πολὺ μεγαλητέραν τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος.

Τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα ἦσαν ἀπόλυτα. Εἶχε βεβχίως καὶ ιδιότη-
τας τινας, ὥς οἱ πολλοὶ ὡς ἐλαττώματα καταγιγνώσκουσιν αὐτῷ. Ἀλλὰ
ὃν ψυχολογήσῃ τις βαθύτερον, θὰ ἀνεύρῃ ὅτι ἀκριβῶς τὰ μειονεκτή-
ματα ταῦτα δὲν ἦσαν ἄλλο τι εἰμὴ
ἀποτελέσματα ἢ ὑπερμέτρου πνευ-
ματικῆς ἀντιλήψεως, ἢ ἐκτάκτου
σπουδῆς πρὸς τὴν ἀναγέννησιν.

Ο ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ ΕΙΚΟΣΙΠΕΝΤΑΕΤΗΣ

(Καθ' ἣν ἐποχὴν διετέλει Γραμματεὺς τῆς ἐν
Λονδίνῳ Ἑλληνικῆς Πρεσβείας)

Ἄλλως τε, ὁ βίος τῶν πολιτικῶν
ἀνδρῶν καὶ μάλιστα ἐν Κράτει τὸ
ὁποῖον δὲν ἀπηλευθερώθη ἀκόμη ἀπὸ
πολλὰς προλήψεως πολιτικᾶς, δὲν εἶνε
βίος ἀσκητικός, οὔτε ὁμοιάζει τὸν
ἡρεμὸν βίον καλλιτεχνῶν ἢ τὸν ὄνει-
ροπόλον τῶν παρθένων. Εἶνε βίος
ζυμώσεως, βίος διαπάλης, βίος περι-
κλείων καὶ περισφίγγων τὰ μάλλον
ἀντίξοα αἰσθήματα, τὰ πλέον τα-
πεινὰ πάθη, τὰ πλέον παλίμβουλα
συμφέροντα. Εἶνε ὑπερτροφία ὁ πο-
λιτικός βίος παρ' ἡμῖν καὶ ἀλλοίμο-
νον εἰς τὸν φιλότιμον· θὰ τὸν πνίξῃ
ἢ δύσπνοια. Εἰς τοιοῦτον βίον, ἐν
μέσῳ λαοῦ ἀμορφώτου πολιτικῶς, ὁ
ὁποῖος ἀφίνει νὰ τὸν ἐκμεταλλεύων-
ται οἱ ἐπιτήδεια καὶ οἱ ψεῦσται, βε-
βχίως δὲν ἦτο εὐκόλον ὁ Τρικούπης,
νὰ καταγάγῃ τέλειον τὸν θρίαμβον
τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ συστήματος. Ἐν
τούτοις, ἀναμφήριστον εἶνε ὅτι ἐπραξε

πολὺ πλείονερα ἢ ὅσα οἱ ἄλλοι, οἱ πρὸ αὐτοῦ καὶ οἱ μετ' αὐτόν.

*
* *

Ὁ Τρικούπης ἦτο ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ Πνεύματος τῆς Μεταρρουθ-
μίσσεως. Ἡ διάνοια αὐτοῦ ἡ ἀδάμαστος, ἡ ἔμμονος, συνδυαζομένη με-
γχανιτώδη, αὐτόχρονη Βρεττανικὴν, θέλησιν καὶ ἀντοχήν, ἐπεδίωξε
νέον σύστημα ὁργανισμοῦ τοῦ Κράτους, προοδευτικῶν, νευρώδους, νέαν
πολιτικὴν ἐθνικὴν, ὅχι διὰ θεωριῶν, ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων,
κανονιζομένην. Ὁ Τρικούπης κατεῖδεν ἐγκαίρως τὴν ἀνάγκην τῆς
ἀναμορφώσεως, εἴαν καὶ τὸ Ἔθνος σήμερον, μετὰ τὸν θάνατόν του,
κατανοεῖ βουλευμιῶν δι' ἀναμόρφωσιν. Ἀπὸ τῆς πρώτης πρωθυ-
πουργίας ἐμελέτησεν, ἀντελήφθη τὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου, ὁ ὁποῖος
προωρίζετο διὰ τὴν πρόοδον, ἐβασάνισεν ἕκτοτε τὰ διάφορα συστήματα,

καὶ ἠθέλησε νὰ ἐμβαπτίσῃ τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν εἰς λουτρὸν ἀνακκινίσεως καὶ νὰ ἡλεκτρίσῃ τὰ αἰμωδιασμένα μέλη τοῦ Κράτους. Ἀπωτέρω δὲ ἡ διάνοια αὐτοῦ, εἰς μέλλον κυανοῦν ἀτενίζουσα, ὠνειροπόλει μίαν ἐθνικὴν δόξαν, — ἀφοῦ προηγέιτο ἡ ἐσωτερικὴ μεταρρύθμισις ὡς βάσις ἐθνικῆς ἐνεργείας — ἓνα θρίκμβον ὅπλων, μίαν πνοὴν ἐλευθερίας ἐκεῖ, ἔνθα ἀσφυκτιῶσι τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη ὑπὸ τὸν ἄγριον δεσποτισμὸν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ εἰργάσθη πρὸς τοῦτο μετ' ἐπιμονῆς, ἡ ὁποία συχνὰ ἐλάμβανε τὸν τύπον τῆς ἰσχυρογνωμοσύνης καὶ τοῦ πείσματος.

Ἄλλ' ὅσην καὶ ἂν εἶχε πίστιν εἰς τὸ Ἔθνος, δυστυχῶς τὰ πράγματα δὲν ἀντεπεκρίθησαν εἰς τοὺς πόθους του. Τὸ πνεῦμα τοῦ Τρικούπη προηγέθη τῆς σκέψεως τοῦ λαοῦ, ἐμπορουμένου ὑπὸ τάσεων καρκινωστικῶν. Εἰς ἄλλον τόπον, ἐβδομήκοντα ἔτη ἐλευθερίας θὰ ἤρκουν, ἵνα ὁ λαὸς ἔχων τελείαν τὴν συνείδησιν τῆς μεγάλης καὶ δυσεκδόλου ἀποστολῆς τοῦ ἐκλέξῃ καὶ ἐνστερνισθῇ ἐν πρόγραμμά, τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν ἐπιδιῶκον. Διὰ τὸν ἐλληνικὸν λαὸν ὅμως τὸ διάστημα τοῦτο τῶν ἐτῶν ἀπεδείχθη ἀνεπαρκές. Ἰδοὺ ἡ πλάνη τοῦ Τρικούπη. Πλάνη ἐκ τῶν ὑστέρων κυρωθεῖσα. Εἰργάσθη ὑπὲρ τὰς δυνάμεις τῆς χώρας: Εἶπον οἱ ἐχθροὶ του. Εἰργάσθη ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τοῦ Ἔθνους: θὰ εἶπη αὐριον ἢ Ἱστορία.

Ἡ ἐργασία αὐτοῦ τασάκεις ἀνεκόπη, κατὰ τοσοῦτων οἰκτρῶν προσέκρουσε σκοπέλων, ὥστε σήμερον μονομερῶς, εἰς κλάδους τινὰς τοῦ ὅλου συστήματος, δρέπει τὸ Κράτος τοὺς καρπούς τῆς πολιτείας αὐτοῦ.

Ὁ Τρικούπης ὑπῆρξεν αἰσιόδοξος. Ἦτο σφάλμα του. Σφάλμα ὅμως τιμητικὸν δι' ἓνα φιλόπατριν ἄνδρα. Τοσοῦτον τιμητικόν, ὥστε μόνον εἰς μισέλληνα δὲν ἐπετρέπετο. Ἀλλ' ἂν εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν ὑπάρχουν πολλῶν εἰδῶν αἰσιοδοξίαι, ὡς ἡ τῆς ἀδιαφορίας, ἡ τῆς κερδοσκοπίας, ἡ αἰσιοδοξία τοῦ Τρικούπη ἦτο εὐγενής. Καὶ δι' αὐτὸ μόλις εὗρεν αὐτὴ ἀντιμέτωπον ἓνα λαὸν περιπίπτοντα ἀπὸ πλάνης εἰς ἀπάτην καὶ ἀπὸ σκευωρίας εἰς ἀποπλάνησιν, ἐθρυμματίσθη, ἐνῶ ἡ ἀγνωμοσύνη ἐπῆρχετο στυγνὴ νὰ ράψῃ τὰ σάβανά του.

Ἐκλιπὼντος τοῦ Τρικούπη, κατενοήθη ἡ ἀξία αὐτοῦ. Μὲ τὸν θάνατόν του ἐσθέσθη ἐν ὄνειρον δόξης, ἀπεφυλλίσθη τὸ ἀκμαιότερον ὡφύλλον τοῦ δένδρου τῆς Πατρίδος.

Διότι ὁ Τρικούπης ἦτο μεγαλοῖδεάτης. Οὐχὶ ἐν λόγοις. Ἡ ἐργασία του ὑπῆρξε θετικὴ, προπαρασκευαστικὴ τοῦ μεγαλείου τοῦ Ἔθνους, ἐν τῇ ἐργασίᾳ δὲ ταύτῃ ἐκφαίνεται συνυπάρχων ἐν τῷ πολιτικῷ ὁ ποιητής. Ὁ στόλος, ὅστις θανόντος τοῦ Τρικούπη, ἐνεκρώθη καὶ οὗτος, εἶνε ἀποκλειστικῶς ἔργον αὐτοῦ. Ἡ θάλασσα — στοιχεῖον κατ' ἐξοχὴν Ἑλληνικόν — τὸν εἴλκυσε. Ποῖα ζώπυρα ἐλπιδῶν τὸν ἐφλεγον ὅταν παρέδιδε τὰ τρία θωρηκτὰ εἰς τὸ Ἔθνος! Ἀρκεῖ νὰ τὸν ἴδῃ τις ἐπὶ τῶν «Ψαρρῶν» προσηλούντα τὸ βλέμμα ἀορίστως εἰς τὸ μέλλον, μέ τινα ψυχικὴν ἰκανοποίησιν, διὰ νὰ ἐννοήσῃ ποῖον πόθον μεγαλείου ἐνέκλειεν εἰς τὰ στήθη. Ποῦ νὰ ἐφανταζέτο ὅτι θὰ κεῖνται σήμερον ἄδοξα τὰ πλοῖα ἐκεῖνα, ἡγυροβόλημένα εἰς τὰ τεναγῇ τῆς κομματικῆς ἀκολασίας! . . .

Ἄλλὰ μήπως τὸ ναυτικὸν μόνον τὸν ἀπασχόλησε ; Ἡ διοίκησις δὲν ἐπλουτίσθη ὑπ' αὐτοῦ διὰ νόμων οὓς τινὲς καίτοι ἐμμανῶς ἐξ ἀντιπολιτευτικοῦ ἐθίμου πολεμήσαντες, εἶτα ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἐλθόντες, μέχρι κεραίας ἐσεβάσθησαν ; Μήπως ὁ νόμος περὶ προσόντων τῶν ὑπαλλήλων δὲν ἡσφάλισε τὴν ὑπηρεσίαν ἀπὸ τὰς ἐπι-

Ο ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ ΕΠΙ ΤΩΝ "ΨΑΡΡΩΝ,"

(Ἐπίσκεψις Χ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ ἐπὶ τὸν "Ψαρρῶν" ἐν Νεοβοῦρῳ τῇ 19ῃ Ἀγούστου 1891.
Ἐξαράχθη ἐν Γερμανίᾳ ἐκ τελευταίας φωτογραφίας Μ. Τσαμάρου)

λόγον. Ἡ μελέτη αὕτη, θίγουσα πλεῖστα ἕτερα σημεῖα τῆς εὐεργετικῆς ἐπιδράσεως τοῦ ὅλου ἀναμορφωτικοῦ συστήματος μετὰ τὸ ὁποῖον ἡ ὑπέροχος ἐκείνη φυσιογνωμία ἐζήτησε νὰ προικίσῃ τὴν Ἑλλάδα, μετὰ πάροδον

λισε τὴν ὑπηρεσίαν ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἀνικάνων, ἥ μήπως τὸ φορολογικὸν σύστημα αὐτοῦ δὲν ἀποτελεῖ καὶ θ' ἀποτελεῖ τὴν ἀσφαλεστέραν βάσιν τοῦ οἰκονομικοῦ καθεστώτος ; Ἡ μήπως δὲν ἐμόχθησεν ὑπὲρ τοῦ στρατοῦ διὰ τῆς ἀναδιοργάνωσεως αὐτοῦ διὰ ξένων ἀποστολῶν, προσπαθήσας ἅμα ν' ἀπομακρύνῃ τῆς πολιτικῆς τοὺς ἀξιώματικούς, ἥ μήπως δὲν περιώρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν βουλευτῶν, ἐπὶ θυσιᾷ τῆς δημοτικότητός του, διὰ νὰ περιορίσῃ ἅμα καὶ τὰς ἐπεμβάσεις αὐτῶν εἰς τὰ ἔργα τῆς διοικήσεως, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς ἐκκλησίας ; Ἡ τεραστία τῆς ἐν Ἑλλάδι συγκοινωνίας ἀνάπτυξις μὴ δὲν εἶνε ἀπόρροια τῆς ἀναμορφωτικῆς ἐργασίας τοῦ Τρικούπη, ἐμπνεομένης ἐκ τῶν ἐν Εὐρώπῃ τελουμένων προόδων ; Ἡ μήπως ἦτο μικρὸν διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ κατάργησις τῆς δεκάτης καὶ ἡ ἄρσις τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας ;

Ἴδου ἐν μικρογραφίᾳ ἡ δρᾶσις αὐτοῦ, ἥς αἱ ἀκτῖνες ἐφ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος ἐπεξετείνοντο. Διότι αὐτὸς ἦτο ἡ ἐστία, ἀφ' ἧς οἱ ὑπουργοὶ του καὶ πλειστάκις οἱ ἀντίπαλοί του, ἐδανείζοντο τὸ φῶς, αὐτοῦ ὁ νοὺς διεῖπε τὰ πάντα.

Ἄλλ' εἶνε ἐνωρίς ἀκόμη νὰ κριθῇ μία τοιαύτη μορφή, οὔτε εἶνε εὐκόλον ἐν ταχείᾳ σκιαγραφίᾳ νὰ σταθμίσῃ τις ἐπακριβῶς τῆς ἀκαμάτου ἐργασίας του τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις, ὅπως ἐξενέγκῃ τὸν τελευταῖον

χρόνου, θά γίνη. Σήμερον περιορίζεται ἡ γραφίς εἰς ἀπλοῦν ἀλλ' ἐγκάρδιον χαιρετισμόν ἀπὸ τῶν σελίδων αὐτῶν, ἐφ' ὧν σκορπίζει εὐλαβῶς πόνου δάκρυα καὶ εὐγνωμοσύνης ρόδα, κλύπτουσα δι' αὐτῶν τὸ ὄνομά Του. Ὅνομα συμβολίζον ἐν μεγαλείῳ. Μεγαλεῖον βαθύ, καταπλήσσον, πλανώμενον καὶ εἰς αὐτάς ἐτι τὰς εἰκόνας Του, αἵτινες ὡς χρυσοῦ ψήγματα πλαισιοῦσι τὰς πενιχράς ταύτας γραμμάς.

* *

Ὑπέροχος καὶ ἐν τῷ θανάτῳ ὁ **Τρικούπης**, οἶος καὶ ἐν τῇ ζωῇ. Ὑπερήφανος, καρτερικός, μὲ ἀκλόνητον τὸ ἠθικὸν σθένος, ἄσβεστον τὴν λάμψιν τοῦ πνεύματος.

Μίαν πρωΐαν αἱ Ἀθηναὶ τὸν ἔχασαν. Ἐφυγε, χωρὶς κανεὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ, μακρὰν Πατρίδος καὶ ἀδελφῆς, εἰς ἄλλους ποθῶν εὐρεῖς ὀρίζοντας νὰ πνίξῃ τὴν ἀπογοήτευσιν. Ἀλλ' ἐκεῖ, ἐν τῇ ξένῃ, ἐπέπρωτο νὰ συντελεσθῇ ἡ ἀφάτως τραγικὴ σκηνὴ τοῦ θανάτου του.

Ἡ στοργὴ μόλις τὰς τελευταίας ὥρας ἐμειδίασεν αὐτῷ διὰ τῶν χελέων ἀδελφῆς ἐξόχου, ἀπαρχμύλλου — τοῦ τιμιωτέρου ἀγλαίσματος τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας. Ἡ πατρίς δὲν τὸν ἐκράτει εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς διὰ νὰ ἐπιρρώσῃ μὲ τὴν δύναμιν τῆς φύσεως τὰς καταβληθείσας δυνάμεις του καὶ ὁ Ἑλληνικὸς αἰθέρ, ὁ πολυῦμνητος, δὲν ἐδέχθη τὴν τελευταίαν του πνοήν. Μία πόλις τῆς Γαλλίας διημφισβήτησεν ἀπὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὀλοκλήρου, τὴν πολυτιμωτέραν πολιτικὴν αὐτοῦ Δόξαν. Καὶ ἐκεῖ ἀπέθανε ὁ μέγας Ἕλληνας, ὅστις καὶ ἐν τῇ ἀγωνίᾳ τοῦ θανάτου ὠνειρεύετο τὸ μεγαλεῖον τῆς Πατρίδος του.

Ποία ψυχικὴ ὁδὸν θά ἔκλειε τὰ χεῖλη του, ποῖος σπαραγμὸς θά ἐδόνει τὴν ἐτοιμὴν ν' ἀποπτῇ ψυχὴν του, ὅταν ἀποχαιρετῶν τὴν ζωὴν, ἄφινεν ἔργον ἡμιτελές, ἐνῷ αὐτὸς παλλόμενον ἠσθάνετο ἐντὸς του τὸν Ἑλληνισμόν σύμπαντα!

Ἀλλ' ἂν ἐκεῖνος ἠσθάνθη τὸ παράπονον αὐτό, ποῖον κενὸν σήμερον αἰσθάνεται τὸ Ἔθνος, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς τελευταίας δοκιμασίας πικρῶς καὶ ἀπειράκις ἀνεμνήσθη τοῦ Τρικούπη.

«**Ἐὰν ἔζη!**» Ἰδοὺ ἡ φράσις ἡ ὁποία ἐκφεύγει, ὡς παράπονον εὐσεβείας, ἀπὸ τὰ στήθη ὄλων, φράσις διὰ τῆς ὁποίας μάτην ζητεῖ ἔρμα ἡ κληροδοζομένη Πατρίς. Ἐὰν ἔζη!

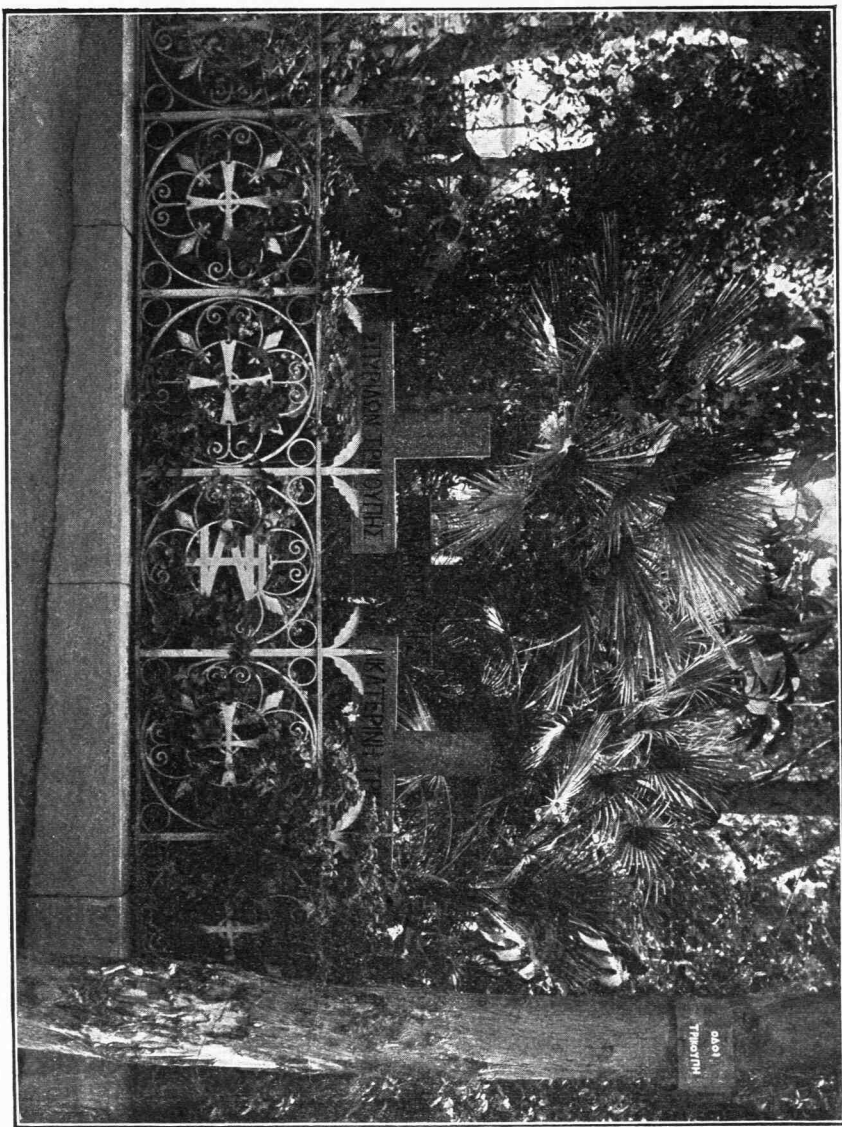
* *

Εἰς τὴν γῆν τῶν Ἀθηναίων ἐκομίσθη τὸ φέρετρόν του, ὑπὸ τὸ κρύσταλλον τοῦ ὁποίου γαληνία ὑπνωττεν ἡ ἄδρὰ μορφή του. Αἱ Ἀθηναὶ σύσσωμοι ἠκολούθησαν αὐτὸ ἐπ' ὤμων φερόμενον εἰς τὸν τάφον, ἔνθα ἐν σιγῇ, σιγῇ στυγνῇ καὶ βαθυτάτῃ, ἐκυλίσθη εἰς τὰ στήθη τοῦ υἱοῦ τὸ πατρικὸν χῶμα.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ Ματαιότης ἔθαπτεν ἐν σῶμα. Ἀλλ' ἡ Ἀθανασία ἐκέρδιζε μίαν φεγγεβολήν.

Εἰς ὁμώνυμον πᾶρδον τοῦ νεκροταφείου, ἔνθα τοῦ **Σπυριδωνος**

καὶ τῆς **Αἰκατερίνης Τρικούπη** αἱ σεμναὶ ἀναπαύονται σοροί,
δρύϊνος σταυρὸς ἀναγράφει τὸ ὄνομα τοῦ **Χαριλάου Τρικούπη**.

Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΤΡΙΚΟΥΠΗ

(Ἐκτενέστερον ἐν Ἑξατάφῳ ἐπὶ τῇ βάσει τελευτησάντος φιλότητος ἀπὸ τοῦ κ. Μ. Τσιμπίου)

Με ποίαν ἀγαλλίασιν θὰ ἐδέχθησαν οἱ σεπτοὶ γονεῖς υἱόν, οὕτινος ἡ
δόξα σκέπει καὶ συμπληροῖ τὴν ἀρετὴν ἐκείνων.

Ἐκεῖ, ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν τὰ πτύα τῶν νεκροθαπτῶν ἰσοπέ-
δωσαν τὴν γῆν, ἐνῶ τὰ φύλλα τῶν εὐωδῶν δένδρων ἄνωθεν ἔφρισον

εἰς τὴν πνοὴν τῆς περιπταμένης Δόξης, εὐλαβῆς τελεῖται καθ' ἑκάστην προσκύνημα. Καὶ μετὰ θάνατον ὁ **Τρικούπης**, παραμένει εἰδωλὸν λατρείας, ἥν ἐναμίλλως αἰσθάνονται καὶ οἱ ἐλεύθεροι Ἕλληνες καὶ οἱ ὑπόδουλοι!

Εἰς τὸν τάφον αὐτὸν στρέφονται σήμερον καὶ θὰ στρέφονται, ἐφ' ὅσον ζῇ ἡ ἀλήθεια καὶ λάμπει τὸ φῶς, περίλυπα τὰ βλέμματα τοῦ Ἕθνους, εἰς τὸν ἀνθόβλητον ἐκεῖνον βωμόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἄφθονον καταθέτει τὸν λίθον τῆς εὐγνωμοσύνης ὁ Ἑλληνικὸς λαός!

Δ. Ι. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

Καλογεροπούλου

Ἡ ὑπογραφή τοῦ **Χ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ** ὅτε ἐγένετο τὸ πρῶτον Πρωθυπουργός

Καλογεροπούλου

Ἡ τελευταία του ὑπογραφή

